

... ja siis tuli Rootsi kuningas ehk kokkuvõte III kirjepäevast

30. novembril 2004 toimus meie raamatukogus III kirjepäev. Osales 90 inimest. Lisaks meie raamatukogu töötajatele (40) oli osalejaid ka mujalt: TÜ erialaraamatukogudest (20), Tartu Linna Keskraamatukogust (16), EPMÜ raamatukogust (6), Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogust (1) jt. Kuigi kirjepäev on mõeldud eeskätt ELNET Konsortiumisse kuuluvate Tartu raamatukogude kataloogijatele, oli seekord meil ka külalisi – 4 raamatukoguhoidjat Võrumaa Keskraamatukogust. Külalised tundsid huvi meie ürituse vastu ja soovisid edaspidigi teha meiega koostööd. Ehk on see esimeseks märgiks, et Lõuna-Eesti raamatukogud vajavad enesetäiendamiseks keskust, mis asuks neile lähemal kui seda on Tallinn.

Kirjepäev algas TÜ Raamatukogu kogude direktori **Kristina Pai** tervitussõnavõtuga.

Muuhulgas märkis Kristina Pai ära seekordset osavõtjate suurt arvu, mis näitab üha kasvavat huvi juba traditsiooniliseks saanud ürituse vastu. Seekordset kirjepäeva iseloomustas ta kui ühelt poolt pilku ajalukku (10 a kataloogimist e-kataloogis) ja teiselt poolt kui pilku tulevikku (erinevad kirjete transportimise võimalused, kopeerkataloogimise efektiivsus võrreldes andmebaaside hindadega). K. Pai arvas, et originaalkirjete osakaal aja jooksul kindlasti väheneb, sest mujal loodud kirjeid tuleks maksimaalselt ära kasutada.

Päev jätkus pikemate ettekannetega. Kava oli seekord mitmekesisem, sest esinejaid oli 6 erinevast asutusest. Kirjepäeva **esimeseks teemaks oli: 10 aastat arvutikataloogimise alustamisest Tartu Ülikooli raamatukogus.**

Tiina Kuusik ja Elsa Loorits esitasid slaididel legendi arvutiandmebaasist INGRID. Eesti esimene kõigile avatud elektronkataloog INGRID sündis Tartu Ülikooli raamatukogus täpselt 10 aastat tagasi. Ettekandes räägiti INGRIDi loomeraskustest, rahapuudusest ja headest abistajatest nagu näiteks Rootsi kuningas Karl Gustav. Aastatel 1994-1998 sisestati elektronkataloogi üle 52 000 bibliokirje raamatutele ja jadaväljaannetele ning INGRIDi märksõnastik sisaldas ligi 14 000 märksõna. Selline kataloog andis tookordsele lugejale enneolematult kiire otsinguvõimaluse, raamatukoguhoidjale - julgust ja palju töökogemusi. Kõik INGRIDi kirjed kanti üle INNOPACi 1998.a. jõuludeaegu ja osa 1999.a. alguses. Nii elab INGRIDi vaim edasi INNOPACis.

Erialaraamatukogude ja harukogude arengulugudest rääkisid Liilia Külv (TÜR), Kaja Vaabel (Pärnu Kolledži rk.) ja Merle Aas (Tartu Linna KR).

Liilia Külv andis ajaloolise ülevaate TÜ haru- ja erialaraamatukogude tekkest ja nende hetkeseisust. Tartu Ülikooli raamatuvara sisestamist koondkataloogi alustati juba INGRIDi ajal. Esimesena alustas arvutikataloogimist kunstiajaloo õppetooli raamatukogu. Hetkel on ESTERiga liitunud 29 erialaraamatukogu. Liilia Külv rääkis ka milliseid seminare-õppereise on korraldatud erialaraamatukogude töötajatele. Osalemine ESTERis on erialaraamatukogudele oluline mitmest aspektist: saab täieliku ülevaate oma kogust, lisaks kataloogimismoodulile on võimalus kasutada ka laenusmoodulit, koostöövõimalused peamaja ja teiste erialaraamatukogudega (komplekteerimine, RVL jm.).

Kaja Vaabel rääkis kuidas alustati Pärnu Kolledži raamatukogu loomist ja kuhu on jõutud. Eriliselt oli Kaja Vaabel rahul ESTERi laenusmooduliga, mis annab palju võimalusi kiireks suhtlemiseks lugejaga.

Teadusraamatukogude kataloogijatele oli eriti huvipakkuv **Merle Aasa** ülevaade Tartu Linnaraamatukogu harukogudest. Merle Aas tutvustas Annelinna, Tammelinna ja L. Koidula nim. Haruraamatukogusid. Ta rääkis nende loomisest, personalist, kogude suurusest, retrokataloogimisest jm.

Kirjepäeva esimene teema lõpetati filmi „**Rebane raamatukogus**“ (1996) vaatamisega. Oli äratundmisrõõmu, oli nostalgiat.

Kirjepäeva **teiseks teemaks** oli **Kataloogimine Millenniumis. Kataloogimismooduli tutvustus.**

Ülo Treikelder (ELNET Konsortsium; TÜR) andis ülevaate kataloogimisest Millenniumis. Millennium on neli aastat tagasi loodud graafiline keskkond INNOPACi jaoks. Programmi käivituseks on vaja väga häid arvuteid (miinimum 128 MB - aeglane Millennium, 512 MB – hea Millennium). 2003.a. novembris sai valmis Millenniumi uus täiustatud variant – Silver, milles saab teha ka täiskataloogimist. Loodetavasti jõuab Silver meile 2005.a. alguses niipea kui Tallinnas on välja vahetatud vana server uue vastu. 2005.a. veebruari lõpust alates tulevad järgmised funktsioonipõhised Konsortsiumi koolitused: a) *globally update headings* tutvustus, b) ülevaatefailide koostamine, c) statistika koostamine.

Sirje Nilbe (ELNET Konsortsium) tutvustas Millenniumi kataloogimismoodulit.

Ta rääkis töölehtedest, kirjete otsingust teistest andmebaasidest, kirjete tõmbamisest, autoriteetsuskontrollist, *globally update headings* -ist, kirjete kokkuviimisest ja nende linkimisest.

Pärastlõunal jätkati kirjepäeva **kolmanda teemaga - Kirjanduse kättesaadavusest ELNET Konsortsiumi Tartu raamatukogude kataloogidest.**

Teema juhatas sisse **Elsa Loorits** rääkides kirjanduse kättesaadavusest **TÜ raamatukogu kataloogidest ja kirjete lihtsustamisest.** Ettekandest selgus, et lugejad on üsnagi rahul elektronkataloogiga ESTER. Kataloogi korrektsusega oli rahul 91% ja kataloogi kasutajasõbralikkusega oli rahul 89% selle aasta kevadel TÜ raamatukogus läbiviidud ankeetküsitlusele vastanutest. Samas ei saa rahul olla kaart- ja sedelkataloogide konverteerimisega elektronkataloogi, eriti selle tempoga. Aastatel 1999-2003 on Tartu raamatukogud jõudnud sisestada elektronkataloogi eksemplarikirjeid kõigist oma kasutuskogudest järgmiselt: Tartu Linna KR – üle 56%, Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu – ligi 40%, TÜ raamatukogu – üle 27% ja EPMÜ raamatukogu – ligi 9%.

Arvud räägivad iseenda eest.

Retrokataloogimise probleemi lahendamiseks pakuti välja kolme võimalust: koostada retroprojekte, suurendada kopeerkataloogimise mahtu ja lihtsustada originaalkirjete koostamist. Pikemalt peatus Elsa Loorits originaalkirjete lihtsustamise võimalikkusel (väliskirjanduse kataloogimisel), selleks et olemasolevat tööjõuressursi kasutada hästi otstarbekalt. Näiteks, kas on mõttekas koostada täiendkirjeid väliskollektiividele kui väliskollektiivi järgi otsing moodustab kogu autoriotsingust vaid 0,04%.

Edasi räägiti kataloogimisest „muusikute“ pilgu läbi. **Meery Salu** (TrtKR) ettekandest **Kirjete lihtsustamise võimalikkusest muusikateavikute kataloogimisel Tartu Linnaraamatukogus** selgus, et kirjete lihtsustamine pole võimalik, aga kiirendamiseks kataloogimist aitaks normikirjete olemasolu, elektrooniliste allikate olemasolu ja mitme erineva akna kasutamise võimalus.

Anneli Sepp (TÜR ja EMAR) andis ülevaate **Erinevustest Tartu ja Tallinna kataloogija töös.** Ilmnes, et töötades ühes ja samas INNOPAC süsteemis on erinevused kirjete piiramise võimalustes, kirjete tõmbamise võimalustes, kirjete kuvamises, keeletabelites jm. Anneli Sepa arvates on paremad

võimalused INNOPACis töötamiseks loodud Tallinnas. Kuid tekkinud arutelus leiti ka, et osa probleeme (näiteks autori ja pealkirja järgi otsing kui on kasutatud välju 505 või 700) on süsteemi põhimõttelised vead, mida polegi ilmselt võimalik parandada. Lahenduseks võiks olla kogumike avamine analüütiliste kirjetena, kuid kahjuks on see väga töömahukas.

Kataloogimise tööviljakuse tõstmiseks oleks vaja suurendada kopeerkataloogimise mahtu. **Külli Moonti ja Silja Tänavotsa** teemaks oligi **Kirjete importimisest ja rahvusandmebaaside kasutamisest**. **Silja Tänavots** tutvustas erinevate raamatukogude andmebaase, kust on võimalik kirjeid vaadata ja importida *copy paste* abil. Antud raamatukogude nimekiri koos lingiga vastava raamatukogu andmebaasi on leitav TÜ raamatukogu Intranetis (toimkonnad>kataloogitoimkond>kasulikke linke). **Külli Moont** rääkis kopeerkataloogimiseks sobivate tarkvarade testimisest (importimise võimalused, venekeelse kirjanduse importimine, täpitähed jm.). Lähemalt tutvustas ta toodet Resource Gateway, mis võimaldab Z 39.50 protokollil abil teostada otsingut samaaegselt paljudes andmebaasides ja importida kirjeid MARC21 formaadis.

Lõpuks esitas **Li Seppet Tähelepanekuid analüütiliste kirjete koostamisel**. Ta tõi esile järgmised probleemid: a) Tartu ja Tallinna andmebaasides on tihtipeale artikli andmeallika pealkirjad natuke erinevad, mis raskendab lugejal otsingut, b) analüütiliste kirjete laadimisel ühest baasist teise tekib vahel olukord, kus andmebaasis on küll artikkel, kuid vastav allikas puudub raamatukogus, c) vahel ei tööta allika link. Li Seppet kutsus üles kõiki kogumike kataloogijaid mõtlema analüütiliste kirjete koostajatele – kui parandatakse kirjes pealkirja, siis tuleks parandada ka allikad vastavates analüütilistes kirjetes.

III kirjepäev oli eelmistest erilisem. Vaadati tagasi, kuidas alustati arvutikataloogimist 10 aasta eest ja seati ka sihte, kuidas minna edasi. Kirjepäevast osavõtnud jõudsid ühisele arvamusele, et kõikides ettekannetes esitatud probleemid ja tehtud ettepanekud tuleb võtta arutamisele vastavates töögruppides kohe eeloleval aastal.

Juubelihõnguline III kirjepäev lõpetati pisut pidulikumalt – muusika ja šampanjaga.

Elsa Loorits